

Позитивної оцінки заслуговує те, що на рівні мікроісторії пояснено та проілюстровано долями окремих людей причини і перебіг поширеного наприкінці XIX – поч. XX ст. такого соціального явища в Західній Україні як еміграція.

На увагу як пересічного читача, так і професійного історика заслуговують розповіді про історію села та його мешканців у роки Першої світової війни. Завдяки зафіксованим на сторінках книги Литвин П. В. спогадам односельчан розкриваються такі вартісні історичні аспекти як відображення у свідомості простого люду образу ворога періоду Великої війни, процесу національного будівництва у Західній Україні 1918–1921 рр., політизації краю міжвоєнного періоду.

Не оминула увагою Павлина Василівна і розвиток освіти в Князівському. Досить повно відображено специфіку шкільної освіти періоду австрійського та польського панування, радянської та сучасної доби, висвітлені сторінки із життя окремих вчительських родин.

У цілому ж, поринаючи у світ села Князівського, складається враження, що ніхто у книзі П.В. Литвин не був обділений увагою. Управителі села, вчителі та вихователі дитячих садків, священнослужителі, медики, фермери та пасічники завдяки старанням краєзнавця вписані у літопис рідного краю.

Варто також відзначити, що у книзі широко використаний матеріал із приватних фотоархівів мешканців Князівського, чудовим доповненням авторського тексту є використання уривків із пое-

зії земляків. Власне, до цієї фундаментальної краєзнавчої роботи із історії села Князівського є лише одне зауваження. Чому авторка у післямові обмежила коло читацької аудиторії лише жителями Князівського? На наше переконання, праця була б цікавою і пізнавальною для широкого кола краєзнавців, науковців та всіх, хто цікавиться «живою» історією, історією повсякденності. «Розповіді про Князівське» є гарним прикладом того, як не тільки провести ґрунтовну краєзнавчу дослідницьку роботу, але й мобілізувати до створення рецензованої праці значну кількість зацікавлених історією рідного краю людей. В умовах коли гостро стоїть проблема фінансування краєзнавства, музейної справи, охорони пам'яток історії та культури Литвин П. В. знайшла підтримку серед небайдужих підприємців-меценатів, які профінансували добротне поліграфічне виконання книги.

В цілому ж рецензована книга є самостійним краєзнавчим дослідженням, у якому у повній мірі розкрито основні віхи з історії села та його жителів. Вперше Литвин Павлині Василівні вдалося створити такого рівня дослідження з історії, задавалося б на перший погляд, типового села. Практичне значення праці полягає навіть не у тому, щоб передати накопичені знання про історію рідного краю наступним поколінням земляків, воно, на наше переконання, може слугувати стимулом до розгортання краєзнавчого руху на місцях і створення подібних праць із кожного окремого населеного пункту.

Ольга Кархут (м. Київ)

ВІДРОДЖЕННЯ ХРИСТІЯНСЬКИХ СВЯТИНЬ

Рец. на кн.: *Чабайовська М.І.* Відродження християнських святинь / М.І.Чабайовська // Історико-культурний нарис. Вид. друге, доповнене. – К.: Світ успіху, 2011. – 160 с.

Під такою назвою у київському видавництві «Світ успіху» вийшла книга доцента кафедри мови та методики викладання в початковій школі НПУ імені Н.П. Драгоманова Чабайовської М. І. – історико-культурний нарис про спорудження церкви Святого Архистратига Михаїла у селі Хоростець Козівського району на Тернопільщині [11].

У ній, суголосно із завданнями, які поставив перед суспільством V (позачерговий) з'їзд Національної спілки краєзнавців України, висвітлено проблему, актуальну для церковного краєзнавства, – відродження духовних святинь

України, зокрема, розкрито роль церкви у становленні України як незалежної держави та в духовному житті суспільства.

«Українські церкви, храми й собори – нерідко пам'ятки XVI - XVIII століть, – на жаль, невинувато забуті та кинуті напризволяще. Їх варто описати, взяти під охорону, потурбуватися про їх реставрацію», – зазначив заступник голови та член Правління і Президії НСКУ Богдан Іванович Андрусишин, доктор історичних наук, професор, академік, проректор з навчально-методичної роботи гуманітарних ін-

ститутів Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова [5].

Це видання приурочене 20-ій річниці незалежності Української держави та освяченню нового храму у селі Хоростець. Воно засвідчує силу духу та неперервність історичної долі українців різних поколінь, які впродовж буремних століть зберегли свою віру, рідну мову, багатий духовний світ. Ми піднялися з колін, відроджуємося. Відроджуються наші святині – церкви.

«З проголошенням незалежності України почався процес державотворення. Виникає питання: чи можна без церкви створити державу? Відповідь однозначна: ні. Історія свідчить, що всі держави мали в своїй основі духовні цінності, свою національну ідею, свою мову. Носієм цих цінностей є національна церква», – вказує автор у «Передмові» [11, 6].

Наша Україна пережила важкі випробування впродовж століть національного і духовного поневолення, особливо за 70 років існування СРСР – комуно-більшовицької держави, в якій за віру в Бога переслідували, ходити до церкви було заборонено, а самі храми Божі руйнувалися, закривалися або перетворювалися в складські приміщення, клуби, музеї, архіви. Проте навіть у ті важкі часи батьки привчали своїх дітей вірити в Бога. Бо віра – це той камінь, на якому людина буде свою свідомість. Віра є джерелом героїзму, посвяти, відваги. Віра базується на дії й упованні на Бога, а також на любові до Нього, до Його церкви, до ближнього, до Батьківщини.

"Ми, діти, учні Хоростецької восьмирічної школи, таємно, окремими дорогами ходили до церкви. На Великодні свята виводили гаївки на церковному подвір'ї. Усі роки в селі під час Різдвяних свят ходив вертеп, у родинах колядували, щедрували, засівали на Старий Новий рік. Удома розповідали нам про зміст таких свят, як Різдво Христове, Пасха Господня, Свята Трійця та інші. Ми читали Біблію, молитвенники, збірники колядок та іншу духовну літературу, видану ще за часів панської Польщі", – згадує Марія Іванівна [11, 5-6].

Зараз важко уявити, як би ми, українці, жили без церкви, без рідної мови, без української пісні.

Завдяки геніальним предкам українська земля протягом багатьох століть прикрашалася чудовими культовими пам'ятками – Божими Храмами, які милували око дідам і прадідам, були осередком духовної культури, народної моралі, Божого слова. Кожна місцевість мала свої архітектурні особливості і традиції.

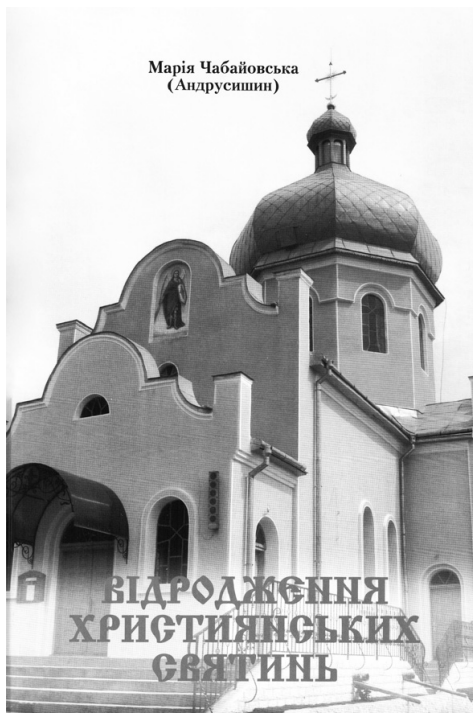
Книга структурована і складається з дванадцяти окремих розділів. У ній знаходимо цікаву інформацію про те, що у Хоростці була збудована дерев'яна церква, покрита гонтом, і дзвіниця – унікальні шедеври, свідчення таланту нашого народу. На жаль, під час Першої світової війни вони згоріли. У 1922 році односельчани звели нову, але теж дерев'яну церкву-каплицю як тимчасову, щоб з часом збудувати більш добротну, муровану.

Протягом 1935-1939 років громада села випалила у цегельні, що належала церкві, 90 тисяч штук цегли. Закупили 200 центнерів вапна. Та їхнім намірам завадили події Другої світової війни – німецькі війська забрали заготовлені будматеріали для військових потреб. Тому аж до 2003 року з певними перервами Богослужіння здійснювалися у старій церкві, правда, дбайливо доглянутій членами церковного братства [12].

Добрими пастирями у Хоростці були священники: Зарецький, Кутний, Олійник, Бородайко, Гончарук, Цаплюк, Бо-

рейко, Євген Бойко, нині декан Козівського деканату, та інші, які сіяли в душах людей слово Боже, сприяли формуванню національної свідомості українського народу, намагалися зберегти національну культурну спадщину. Серед них чільне місце належить світлій пам'яті ісповіднику віри о. Павлу Олійнику. Більше про нього і його душпастирську діяльність можна дізнатися із книжки уродженця села Хоростець академіка з Києва Богдана Івановича Андрусичина «Отець Олійник. Зошити». – К., 1995. – 191 с. У грудні 1996 році на нашу парафію прийшов священник Петро Литвинів, який і до сьогодні є настоятелем храму Святого Архістратига Михаїла.

Особливу ревність у служінні Святому храмові виявили Бутрин Іван, подружжя Іван та Анастасія

Андрусишин, Наконечний Микола, Коцур Іван, Руда Марія, Штокало Іван, Штокало Федір, Рудий Йосип, Луців Зеновій (скарбник), Наконечний Зеновій (скарбник) та інші.

Незмінним головою церковного комітету впродовж двадцяти років громада села обирала Андрусишина Івана Петровича. У селі давно існував церковний хор. Його керівниками були дяки: із Августівки – п. Нестерович, з Великої Плавучої – п. Дикий, пізніше – уродженець нашого села, викладач Зборівської музичної школи Андрусишин Володимир, який багато зусиль доклав для професійного зростання хору. У даний час хором керує дяк Мирон Футорський із Августівки.

У хорі співають: Марія Березюк, Олександра Кархут, Віра Ткачук, Марія Андрусишин, Любомира і Володимир Ваники, Галина Андрусишин, Марія Кренціль, Михайлина Адамик, Анастасія Стецюк, Марія Цюкало, Ірина Андрусишин, Марія і Олег Стукало, Михайлина Руда, Ганна Штокало, Володимир Кругляк, Богдан Макогін, Володимир Рудий, Ярослав Наконечний, Володимир Мельник – читець храму.

Саме нинішнім поколінням Боже Провидіння дозволило втілити мрію про нову церкву. Будівництво велося майже 15 років. У 1995 році у часи душпастирювання на парафії о. Євгена Бойка під керівництвом голови церковного комітету Андрусишина Івана Петровича з ініціати-ви старшого брата і старшої сестри – подружжя Андрусишина Івана Михайловича та Анастасії Федорівни – громада села розпочала спорудження нового храму. Із Божого благословення у 2009 році храм збудовано і зроблено його зовнішнє та внутрішнє оздоблення. 7 квітня 2010 року Божого, на свято Благовіщення Пресвятої Богородиці, відбулася довгоочікувана подія – освячення ново-збудованого храму. На велике торжество прибув архиєрей Тернопільсько-Зборівський Василій Семенюк, декан Євген Бойко, більше десяти священників Козівського деканату, семінаристи Тернопільської духовної семінарії імені патріарха Йосипа Сліпого.

Церква Святого Архистратига Михаїла – це творіння людських рук на славу Богу, яке зводили всі разом, цеглина за цеглиною. Будівництво велося за спонсорські кошти згідно складеного проєкту і кошторису. За кожним видом виконаних робіт стояла важка, жертвна, безкорислива праця насамперед Андрусишина Івана Петровича, голови церковного комітету, і усієї громади та священиків, які були тут на парафії.

Багато зусиль приклали також до будівництва Святого храму члени церковного братства Андрусишин Іван Михайлович, Макогін Данило Павлович, Піддубний Тарас Іванович та інші.

Прикрашення храму відає Наконечна Ганна Томівна, старша сестриця. Їй допомагають сестриці церкви – Поперечна Марія Миколаївна, Гупало Ольга Михайлівна, Дудар Світлана Миколаївна, Андрусишин Марія Іллівна, Андрусишин Світлана Богданівна.

Односельчани кажуть: «Нічого на будівництві церкви не робилося без Андрусишина Івана Петровича: від першого забитого палика при розбивці фундаменту, від камінчика – до хреста на куполі і до кінця. Якби не він, то церква не була б збудована». І це правда!

Церква протягом віків була і є джерелом та хранителькою культурно-релігійних традицій нашого народу, осередком національної ідентичності, духовної самотності українців.

Відзначення 500-річчя першої писемної згадки про село відбулося уже в новозбудованому храмі 2003 року Божого. Церква тісно співпрацює з місцевою школою. Напередодні початку кожного навчального року учні та вчителі ідуть до сповіді. Гарними щорічними традиціями церкви є: перше причастя, здійснення обрядів вінчання та хрещення, святкування Різдва Христового – Свят-вечір, різдвяні колядування та щедрування, вертеп; освячення води у День Богоявлення Господнього, окроплення йорданською водою осель; світле Христове воскресіння – освячення пасок, гаївка; відправлення «маївок»; освячення квітів на Зелені свята; яблук, маку та інших овочів і фруктів на Спаса; походи на прощу до чудотворної ікони Зарваницької Матері Божої тощо.

Підсилюються у книжці окремі факти, події, пов'язані з церквою, цитуванням праць інших авторів, зокрема, уродженця села, академіка Андрусишина Богдана Івановича, – «Хоростець – значить сонячний» [1]; «Церковний дзвін зі сну нас будить» [2].

Зійшла зоря, вставайте люди,
Бог посилає свято нам,
Церковний дзвін зі сну нас будить
І кличе нас у Божий храм

(З церковної пісні)

Обов'язок кожного – пам'ятати померлих, доглядати їх могили. Свято бережуть хоростчани пам'ять про загиблих за волю України одно-

сельчан. На цвинтарі, недалеко від церкви, висипали високу могилу. Кожного року тут відправляються панахиди за полеглими героями, відзначають День незалежності нашої держави.

Книга дихає любов'ю автора до своєї малої батьківщини, тої, де народилася, де виросла, яка дала їй крила для польоту.

Пісня про Хоростець

Бачу здалеку стару смереку я за селом,
Чую далекий клекіт лелечий я над гніздом.
Тут, у долині, мов на картині, моє село, –
Найкраще в світі і найдорожче серцю моєму селу.

Приспів

Хоростець, Хоростець, Хоростець мій –
Моє село кохане!
Хоростець, Хоростець, Хоростець мій –
Серцю моєму жаданий!

Квітне садами, пахне медами моя земля,
Щедра піснями, славна ділами доля твоя.
Вірять у щастя, у кращу долю моє село, –
Найкраще в світі і найдорожче серцю моєму селу.
(Записано від учасників хору села)

«Ми всі розуміємо, що не буває державності без духовності. Зараз у нашій країні поширюється пияцтво, наркоманія, розпуста, розвалюються сім'ї, триває гонитва за багатством, панує злоба, жадібність, заздрість, жорстокість, нена-

висть, – відзначає Чабайовська М.І. – Бо, на жаль, не всі батьки і матері водять своїх дітей до Ісуса Христа, до його церкви. Дуже важливо навчити їх християнської духовності й християнської етики ще в дошкільному віці та за шкільною партою. Христос казав: «Дозволяйте дітям приходити до Мене і не забороняйте їм, бо таких є царство Боже» (Марко, 10:13-16).

Щоб ми і справді, як молимося у Святій Літургії, «побачили світло істинне, прийняли Духа небесного і знайшли віру істинну», нам потрібна постійна молитва до Господа Бога, піст, читання Святого Письма, участь у Богослужіннях, сповідь, причастя. Це й буде цілющим дотиком Ісуса Христа до наших сердець.

Однією з найголовніших християнських чеснот є чеснота побожності, бо саме вона породжує внутрішню силу для боротьби зі злом. Заглянемо у дзеркало грішної душі і побачимо там гордість, скупість, заздрість, гнів, обжерливість, лінь. А дзеркало праведної душі відображає любов до закону Божого, співчуття, милосердя, суворість, милостиню, піст.

Поки людина не повернеться до Бога, не віднаде своєї дороги до церкви, не пануватиме в її душі Божий мир» [11, 6].

За видання книги «Відродження християнських святинь» автору Чабайовській Марії Іванівні присвоєно звання «Кращий освітянин 2009 року», вона лауреат відзнаки «Народ мій завжди буде» [6].

Джерела та література

1. Андрусишин Б. І. Хоростець – значить сонячний. – *Голос України*. – 2003. – 16 жовтня. – № 195 (3195).
2. Андрусишин Б. І. Церковний дзвін зі сну нас будить // *Бережанська земля / Історико-мемуарний збірник*. – Торонто – Нью-Йорк – Лондон – Сідней – Бережани – Козова, 1998. – Т. 2. – С. 851-852.
3. Барна В. А. Козівщина / *Краєзнавчо-туристичний путівник*. – Тернопіль: ТзОВ "Тернограф", 2010. – 296с.: іл.
4. Білозьорова Г. Б. Професор Богдан Іванович Андрусишин. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – С. 89: фотогр.
5. Кух Л. Кожен учитель – це вже краєзнавець. – *Освіта*. – 2012. – 1-8 лютого.
6. Кращі освітяни 2009 року. – *Освіта*. – № 1-2. – 30 грудня 2009 р. – 6 січня 2010 р.
7. О.Павло Олійник. *Зошити. Мемуари*. Щоденники / *Передмова, коментарі, упорядкування Андрусишина Б. І.* – К., 1995. – 191с.
8. Освітні заклади Козівщини. – Тернопіль: *Новий колір*, 2009. – С. 95.
9. Савчук В. Хоростець // *Бережанська земля / Історико-мемуарний збірник*. – Торонто – Нью-Йорк – Лондон – Сідней – Бережани – Козова, 1998. – Т. 2. – С. 836-843.
10. Чабайовська М.І. *Відродження християнських святинь / М.І.Чабайовська // Історико-культурний нарис*. – К.: Дієз-продукт, 2010. – 148 с.
11. Чабайовська М.І. *Відродження християнських святинь / М.І.Чабайовська // Історико-культурний нарис*. Вид. друге, доповнене. – К.: *Світ успіху*, 2011. – 160 с.
12. Штокало-Пархомчук Я. *Моє село і односельчани // Бережанська земля / Історико-мемуарний збірник*. – Торонто – Нью-Йорк – Лондон – Сідней – Бережани – Козова, 1998. – Т. 2. – С. 843-851.